

constriction of cycle 6 intermezzo includes of composers thinking on performans style and spechialytes of piano interpretations and technical tasks.

Now days Reger's heritage aroused great interest among musict heoretical and performans. His compositions form repertoire of famous international competitions and open new perspectives in performes art.

Keywords: piano miniature, cycle, piano style, Maks Reger, intermezzo.

Тетяна Фішер

НЕОПАЛИМА ШЕВЧЕНКІАНА: ВІДЗНАЧЕННЯ ШЕВЧЕНКОВИХ ДНІВ У ГАЛИЧИНІ ПІД ГНІТОМ ФАШИСТСЬКОЇ ОКУПАЦІЇ В ДЗЕРКАЛІ ТОГОЧАСНОЇ ЩОДЕННОЇ ПРЕСИ

Тарас Шевченко – творець основ новітньої національної культури. Його творчість такого породила феномен музичної Шевченкіани, яка охопила різні епохи, стильові напрямки та жанри. У ювілейний шевченківський рік (200-ліття з дня народження) знову особливої *актуальності* набувають проблеми рецепції його творчості в різні історичні періоди.

Мета данної статті полягає в намаганні скласти послідовну й доволі вичерпну хроніку Шевченківських святкувань, які зафіксовані на сторінках газети «Львівські вісті» – єдиного україномовного щоденного видання, що виходило впродовж всього періоду панування нацистів 1941–1944 рр. і в наш час є цінним документом епохи.

Розвиток будь-якої національної культури під чужим пануванням – цікавий об'єкт для дослідження. Музична публіцистика на сьогодні має велику цінність, як одне з джерел вивчення стану концертного життя міста та особливостей виконавського стилю відомих музикантів, а особливо тих, що жили до епохи звуку – та відеозапису. Ці дописи дозволяють відтворити події більше ніж 70-річної давності, які ще не отримали належного висвітлення в музикознавчих дослідженнях.

Львівська традиція оперативної хронікальної фіксації музичних подій бере свій початок з ХІХ ст.: перша хроніка з'явилась у додатку до польськомовного видання «Gazeta Lwowska» (1811 до 1939 р.). На початок ХХ ст. у Львові припадає розквіт видавничої справи: функціонує близько 200 газет та журналів, в яких мистецьким новинам відведено належне місце. В 20–30 рр. ХХ ст. розширюється жанровий спектр та зміст публікацій на шпальтах газет: інформативно-рекламних, фахово-аналітичних, проблемно-теоретичних, присвячених питанням музичного стилю, виконавства, фольклористики, історії музики. У кожній газеті були свої постійні дописувачі – талановиті, компетентні та

вимогливі, які також контролювали матеріали з провінцій: В. Барвінський виступав на шпальтах «Нового часу», С. Людкевич – «Діла», Н. Нижанківський – «Українських вістей», А. Рудницький разом з Р. Сімовичем та З. Лиськом на сторінках газети «Назустріч».

Однією з найважливіших сторінок музичного життя української громади Львова були Шевченківські святкування. Традиція міських пам'ятних заходів на честь Поета мала давні й міцні коріння (перший в Галичині Шевченківський вечір організував А. Вахнянин у 1865 році в Перемишлі). Всі події навколо вшанування постаті Т. Шевченка завжди висвітлювалися у пресі в повному обсязі і першочергово кількома авторами. Війна і тоталітарні режими (спочатку радянський, а згодом німецький) скоригувала масштаби самих святкувань та змінила існуючу систему періодичних масових видань. Після 17 вересня 1939 р. з 200 залишилось тільки три газети: польськомовна «Czerwony standar» та дві україномовні «Ленінська молодь» і «Вільна Україна». Якісних змін зазнала і музична критика та публіцистика: як відомо, музична критика як вивчення, аналіз та об'єктивна фахова оцінка була заборонена режимом. Для керівництва СРСР як і для А. Гітлера музична публіцистика була засобом ефективного насадження своєї ідеології. На зміну компетентним, часто гострим і справедливо дошкульним думкам прийшли чисто описові, переважно схвальні відгуки.

Період німецької окупації Львова розпочався 30 червня 1941 р. Мистецьке життя відтепер підлягало ще жорсткішому контролю. Кожен виконавець повинен був подати свій репертуар на перевірку і отримати дозвіл на продовження роботи, який оновлювався щороку. Жоден концерт не міг відбутися без дозволу влади після ретельної перевірки програми та виконавців. Це саме стосувалось і музичних критиків, які друкували матеріали на сторінках єдиного періодичного видання газети «Львівські вісті». За умов постійного втручання дописи більшості визнаних авторів, компетентних критиків зникають зі шпальт місцевих видань. Так наприклад, С. Людкевич – один із найпродуктивніших критиків, після зміни влади зникає з читацької трибуни.

Отже, музична критика часів окупації зводиться до моніторингу культурних подій міста і регіону з дуже обережною, переважно схвальною оцінкою виконання. Однак це ніякої мірою не зменшує її вартість, бо дописували справжні професіонали Василь Барвінський, Борис Кудрик, Василь Витвицький. Не тільки якісний, а й кількісний показник музичних публікацій є достатньо високим. Це пов'язано насамперед з піднесенням культурного життя. Для німецьких окупантів Львів з його європейською

архітектурою став «зоною» культурного відпочинку. З рецензій на постановки, з афіш стає очевидним піднесення рівня Львівського оперного театру (значне розширення репертуару, залучення кращих виконавців).

Доповнювали картину вистави на підмостках драматичного театру (нині ЛНАДТ ім. М. Заньковецької) та театру «Веселий Львів». Значно цікавішим і насиченішим (у порівнянні з минулими роками) стає концертне життя: філармонійні проекти, творчі звіти різних товариств та навчальних закладів, регулярні щоденні концерти на хвилях радіо (з 1942 р.). З Львівським радіо в ті роки співпрацювали кращі музиканти: симфонічний оркестр М. Колесси; мішаний хор, вокальний октет та квітет Є. Козака; вокалісти–солісти І. Паторжинський, І. Туркевич-Мартинцева, О. Петрусенко, З. Гайдай, Д. Йоха, Л. Рейнарович, Ю. Лаврівський; піаністи Р. Сімович, Р. Криштальський, В. Барвінський, М. Лисенко; скрипалі Л. Деркач, Д. Ойстрах; бандуристи З. Штокалко, В. Сінгалевич; віолончеліст П. Пшеничка та інші.

Другим фактором розквіту у житті українських культурних об'єднань було лояльніше ставлення нацистської влади до власне української культури. І хоч окупанти мали зовсім неблагородні цілі: посилити ворожі настрої між польською та українською громадами шляхом надання деяких переваг останній, цей факт послужив каталізатором культурного життя Галичини.

Важливо наголосити, що шевченківські урочистості, які обов'язково відбувалися в Галичині попри складні умови воєнного часу служили важливим чинником збереження національного духу української громади. Зазвичай програма складалась з кількох пунктів: панахида в Українській православній церкві у Львові та в менших містечках (Стрий, Дрогобич, Моршин та ін.), загальноміська святкова академія (літературно–музичний вечір), драматичні вистави, ранки у школах, дитячих садочках, засідання секцій різноманітних мистецьких чи наукових об'єднань («Просвіти», Союзу Українських літераторів тощо).

В 1942 році (відомостей про 1941 р. немає, бо газета почала виходити тільки 1 липня, а шевченківські дні традиційно відзначали в березні) програма вшанування виглядала скромно: лише в номері 56/180 від 14.03. вміщена коротка замітка «Шевченківський вечір у радіо» за підписом «от». Попри скромну програму, шевченківські концерти мали високий мистецький рівень. З повідомлення «от» від 14.03. відома програма вечора: «Заповіт» К. Стеценка у виконанні хору під керівництвом Є. Козака; солоспіви «Туман долиною» М. Лисенка та «У гаю, гаю» у виконанні О. Бандрівської. Андрій Бендерський прочитав дві

поєми Шевченка: «Минають дні» та «Іван Підкова». На завершення програми прозвучала кантата Д. Січинського «Лічу в неволі», яку зараз не так часто виконують. Повідомлення має чисто інформативний характер, автор не подає оцінки виконання жодного твору. Є тільки одна лаконічна фраза про інтерпретацію кантати: «Ця остання пісня зробила велике враження» [4]. В наступних номерах немає жодних рецензій, або хоча б відгуків на ефір. Крім того, немає жодних згадок про подібні акції в інших містах Галичини, адже в щоденнику писали про музичне життя Стрия, Дрогобича, Станіславова, Тернополя, Коломиї, Борислава та інших галицьких міст.

Доповнили скромні святкування урочиста панахида в неділю 15. 03. 1942 р. за участю мішаного хору. Також є два оголошення про проведення Шевченківського вечора в Літературно-Мистецькому Клубі при Інституті Народної Творчості та на базі Жіночого Союзу України. Однак ця тема не знайшла подальшого розвитку на сторінках преси.

Набагато багатшою виглядає панорама 1943 року. Заздалегідь, ще 27 лютого з'являються статті просвітницького характеру на шевченківську тематику («Перед Шевченковими роковинами»). Серед них переважають некритичні статті, не пов'язані з музикою, які однак потрапили на першу сторінку (що свідчить про важливість постаті поета для українців Галичини). Ще активніше дописують про Шевченка у березні. Шостого березня (№ 49/469) на шпальтах помістили оголошення про підписання дозволу на проведення свята і подання органами влади списку дозволених матеріалів.

З 10 березня щодня знаходимо нові оголошення про перебіг подій: 12. 03. – відгук Ю. Мовчана «Студенти шанують пам'ять Шевченка»; 14. 03. – панахида у православній церкві; 13. 03. – виступ хору Осташевського на Краєвому з'їзді культурно-освітніх працівників; 14. 03. – весь випуск присвячений висвітленню різних аспектів творчості Шевченка; 17. 03. – оголошення про Шевченківські сходи громади сліпих і глухих Львова; 20. 03. – повідомлення про відкриття виставки репродукцій картин Шевченка в залі Національного музею; 22. 03. – відгук на благодійний концерт учнів народної школи у Моршині (в залі було 400 слухачів, для порівняння зал Львівської філармонії вміщає близько 580 осіб). Цей захід відбувся з ініціативи Українського Освітнього Товариства. Автор під криптонімом «К» подає коротку рецензію на концерт, що відбувся 14. 03: «У виконанні гарно і вміло підбраної програми брали участь дітлахи місцевої народної школи і мішаний хор під диригуванням пана Омеляна Сенюка, управителя та адміністратора Оселі УЦК. Свято розпочалося відспіванням «Заповіту», який виконав мішаний хор. Далі переплітались по черзі виступи хору, декламації і рецитації

молоді і шкільної дітвори. Мішаний хор під управлінням п. О. Сенюка виконав з помітним відчуттям три пісні до слів Т. Шевченка «Ой з-за гори кам'яної», «Замело тебе, Україно» і «Садок вишневий» [6].

В випусках за 24 та 27.03. є повідомлення про Шевченківські ранки в садочках. Найбільшу цінність для нас мають рецензії В. Барвінського «Шевченківське свято у Львові. Шевченко – Людкевич: «Кавказ» (виконання відбулося у залі Оперного театру при наповненому вщерть залі 14 і 15 березня) та стаття В. Витвицького «Кавказ Людкевича», з докладним аналізом кантати-симфонії.

Кульмінацією святкувань став 1944 рік – 130 річниця народження Шевченка. На базі Літературно-Мистецького клубу організовано конференцію «Поклін Шевченкові», а також цикл лекцій-доповідей Союзу українських письменників (17, 20 та 25 березня). В номерах від 9 та 10. 03. надруковано матеріали просвітницького характеру. На хвилях радіо транслювалася передача «Сила Шевченкового слова» (за участю В. Блавацького, Л. Рейнаровича, Р. Савицького). Об'єднання професійних студентів України ім. А. Коцка влаштовує вечір пошани 19.03. на сцені Театру опери та балету, про що відомо з анонсу у №61/780. Повніша інформація відгуку з підписом «В.» від 21 березня. В кількох наступних номерах видання вміщено ще кілька публікацій. Зокрема відгуки на вечір Літературно-Мистецького клубу 17 березня. Про це пише автор під криптонімом «Л.», який у короткому інформативному повідомленні вказує лише повну програму концерту, без жодної характеристики музичних творів чи власне виконання. Сам захід – унікальне та цікаве мистецьке явище: спроба відтворити подібну академію в Петербурзі, на якому виконувались парафрази улюблених музичних творів поета. Прозвучали увертюра з опери «Вільгельм Телль», марш з симфонічної фантазії Ліста «Мазепа», молитва з опери «Марія ді Ріган» Г. Доніцетті та декілька народних пісень, які любив Шевченко. У якості виконавця виступив «доктор Б. Кудрик», який опрацював перелічені твори, виконав їх і зробив короткі коментарі до кожного номеру програми.

Також є згадки про академію у Перемишлі, рецензії на постановку вистави «Наймичка» в Перемишлі. Справжнім досягненням була постановка опери М. Аркаса «Катерина» в Станіславівському театрі. Ця прем'єра – повторна після майже тридцятилітнього забуття (вперше її поставила трупа М. Кропивницького у Миколаєві, 1900 р). Тільки Одеський оперний театр незалежної України може похвалитися наявністю в репертуарі цієї опери, яка тоді виконувалася аматорськими силами і не становить особливих труднощів для виконавців. Детальніше про виставу пише «А.» 25 березня.

Про деякі заходи є кілька відгуків у різних числах газети. Наприклад відгук аноніма в № 59/778 від 15.03.1944 року «Молодь святкує ювілей Великого Кобзаря». Концерт підготували для учнів Другої гімназії у Львові. Як зазвичай, програму концерту відкрила доповідь-огляд життєвої шляхи та творчості поета. Всі виконані музичні номери – виключно на вірші Шевченка. Автор подає не тільки список композицій, а й коротку характеристику виконання. «Артист Григорій Луків виконав «Гетьмани», «Гомоніла Україна» та «Огні горять» музика Лисенка; «Чого мені тяжко?» музика Алчевського та «Минули літа молодії» музика Нижанківського. Співак має приємний тенор і успішно виконав різноманітний репертуар» [10]. Характеристика лаконічна і дещо стримана. Емоційніше автор пише про інтерпретації Наталії Артемієвої. «Гарне враження залишила співачка Н. Артемієва. Виконані нею „Три шляхи” музика Степового, „Плавай, плавай лебедонько” музика Стеценка, „Тече вода” музика Фоменка та „Якби мені черевики” Миколи Лисенка прозвучали майстерно чому сприяли гарний голос, музичність і почуття стилю» [10]. В №65/784 бачимо надзвичайно подібний відгук з підписом В. А в №68/787 той самий концерт описує Л. і цей відгук продовжує схвальну характеристику виконань, але відрізняється більш поетичним стилем написання: «Тенор Г. Луків виразно і з внутрішнім піднесенням проспівав низку романсів...» [15]. А про спів Н. Артемієвої на відміну від іншого автора пише стриманіше: «виявила добрі голосові дані й успішно справилася зі своїм завданням» [15].

Щодо «Катерини» Аркаса, то детальну рецензію подано в №67/786. В той час театр в Станиславові мав досить високий рівень, про що свідчить автор рецензії. На підмостках театру ставили «Сільську честь» П. Масканьї, «Циганського барона» Й. Штрауса. Постановка «Катерини» була авантюрою режисера Бутовського, адже потрібні були добрі виконавці. Вже прем'єра вистави зібрала повний зал. Рецензент Б. з цього приводу пише: «Перебіг вистави перейшов сподівання навіть багатьох оптимістів. Те, що чулось і бачилось у 2 та 3 дії перервало шаблон багатьох оперних вистав» [14]. Характеризується не тільки акторська та виконавська майстерність кожного виконавця, а й здобуток диригента та режисера, що свідчить про широку ерудованість самого публіциста.

«Заслуга режисера – сильна рука та яскрава індивідуальність, що спричинилося до глибокого розкриття кожного образу. Диригент Недільський видобув витягнув з партитури краще, що можна було з фортепіанного витягу. Відчувається його вплив на оркестру, що старалась вірно передати його інтерпретацію» – пише автор [14]. Далі він висловлює прохання до галицьких композиторів оркеструвати клавір (!).

Найбільш розгорнуту характернику отримала головна героїня у виконанні п. Негель. «В першій дії чулось в її голосі ліризм. В другій і третій дії виявилась небуденною артисткою. Її гра переконала і фахівця що це не була тільки театральна маска. Доказом її технічної зрілості були меццо-воче» [14]. Так само докладно описує рецензент образ Батька у виконанні п. Семенця. «Не хочеться прямо вірити, що можлива така трансформація артиста. Він, як Карась у „Запорожці” та батько в „Катерині” – це зовсім інша людина. В нього не повторились жести, що дуже тяжко приходиться вгодному артистові. Мало хто потрапить так пластично віддати цілу гаму найтонших почуттів що вагаються між честю та любов’ю до своєї дочки» [14].

Коротку, але доцільну отримав кожен актор. «Мати п. Бутовська, гарно вирівняний в усіх регістрах голос. Мило вразило те, як п. Бутовська зуміла получить своє бельканто з майстерною грою. Андрій п. Копійчук – це теплий лірично-драматичний тенор. Слухалось з приємністю його голосу. Він старався постройтись грою до своїх партнерів. Іван, п. Самокрішин мав у своїй партії лише змогу виявити гарний баритоновий голос» [14].

Судячи з публікацій, кожен концерт був підготований надзвичайно відповідально і професійно. Збереглася певна схема заходів, вироблена попередньою практикою і продовжена в майбутньому. Цікавим є проведення конкурсів композиторів що дало багато оригінальних нових творів різних жанрів від солоспівів і хорових мініатюр до великих симфонічно-хорових полотен, симфоній, опер (як у випадку «Заповіту» М. Вербицького та М. Лисенка) та виконання написаних композицій (професійними, а частіше аматорськими силами); а також науковий аспект (цикли доповідей, читання, конференції).

Отже, навіть у роки німецької окупації в Галичині збереглася традиція відзначення шевченківських днів, які відзначалися багатством програм, форм проведення, до якої були залучені музиканти-професіонали та велика кількість аматорських хорових колективів, українські учні та студенти. Кожна з цих подій неодмінно мала резонанс у періодиці малої амплітуди видання, у вигляді фахових анонсів, заміток, відгуків, рецензій, розгорнутих статей.

1. Зінькевич О., Чекан Ю. *Музична критика: теорія та методика* / О. Зінькевич, Ю. Чекан. – Чернівці : Сполом, 2007. – 423 с.
2. *Історія Львова. В трьох томах* / [редколегія: Ісаєвич Я., Литвин М., Стеблій Ф.]. – Львів : Центр Європи, 2007 – Т. 3. – 575 с.
3. *Курьшева Т. Музыкальная журналистика и музыкальная критика* / Т. А. Курьшева. – М. : Владос-Пресс, 2007. – 295 с.
4. *Львівські вісті*. – 1942 – № 56/180.
5. *Львівські вісті*. – 1943 – № 49/469.
6. *Львівські вісті*. – 1943 – № 55/475.

7. Львівські вісті. – 1943 – № 64/484.
8. Львівські вісті. – 1944 – № 49/768.
9. Львівські вісті. – 1944 – № 55/774.
10. Львівські вісті. – 1944 – № 59/778.
11. Львівські вісті. – 1944 – № 61/780.
12. Львівські вісті. – 1944 – № 63/782.
13. Львівські вісті. – 1944 – № 65/784.
14. Львівські вісті. – 1944 – № 67/786.
15. Львівські вісті. – 1944 – № 68/787.
16. Мельник Л. Музична журналістика: теорія, історія, стратегії / Л. Мельник. – Львів : ЗУКЦ, 2013. – С. 138–140.

Фишер Татьяна. Неопалимая Шевченкиана: празднование Шевченковских дней в Галичине под гнетом фашистской оккупации в зеркале ежедневной прессы того времени. В статье дан обзор Шевченковских торжеств в годы немецкой оккупации Галичины и, в частности, Львова в период 1941–1944 гг. – на основе музыкально-критических публикаций в газете «Львовские вести», а также попытка оценить их значимость в контексте исторических событий.

Ключевые слова: музыкальная Шевченкиана, музыкальная жизнь Западной Украины, немецкая оккупация, музыкальная журналистика, музыкальная критика.

Фішер Тетяна. Неопалима Шевченкіана: відзначення Шевченкових днів у Галичині під гнітом фашистської окупації у дзеркалі тогочасної щоденної преси. У статті подано короткий огляд Шевченківських урочистостей в роки німецької окупації Галичини і Львова зокрема в період 1941–1944 рр. – на основі музично-критичних публікацій в газеті «Львівські вісті», а також спроба оцінити їхнє значення у контексті історичних подій.

Ключові слова: музична Шевченкіана, музичне життя Західної України, німецька окупація, музична критика.

Fisher Tetyana. Burning Shevchenkiany: awards Shevchenko days in Halychyna under the yoke of Nazi occupation in the mirror of contemporary daily press. This article provides a brief overview of Shevchenko celebrations during the German occupation of Lviv and Galicia particularly 1941–1944 based on the musical and critical publications in the newspaper «Lviv news» and attempt to assess their value in the context of historical events.

Shevchenko's celebration was one of the most important pages of Ukrainian musical life of the Lviv. Each of these events certainly had resonance in the small amplitude periodical publications, in the form of professional announcements,

notes, reviews, reviews, detailed articles. War and totalitarian regimes (Soviet and German) adjusted the scale celebrations and quality of music critics. In light of Nazi ideology, it boils down to monitoring developments with predominantly positive assessment of performance. But that does not diminish its value, because writing real professionals V. Barvinskyi, B. Kudryk, V. Vytvytskyi.

Judging by the publications, each concert has been prepared responsibly and extremely professional. There remains a pattern of activities generated by past practice and continued in the future. In the 1942–1943 memorable events occurred at a similar pattern: a memorial service in the Ukrainian Orthodox Church, the Academy-wide festive, dramatic performances, matinees at schools, kindergartens, scientific conferences. The greatest value to us with review Barvinskyi «Shevchenko holiday in Lvovi». Shevchenko-Lyudkevych «Caucasus» and V. Vytvytskoho article «Caucasus» Lyudkevych with a detailed analysis of the cantata-symphony.

The culmination of the celebrations began in 1944 – 130 birth anniversary of Shevchenko. Based on LMK organized conference «Bow Shevchenko» and a series of lectures, presentations Ukrainian Writers Union. Waves radio broadcast transmission «Power Shevchenko word» (featuring V. Blavatskoho, L. Reynarovycha, R. Savytskoho). Union of Professional Students Ukraine respect evening at the theater of opera and ballet. In several articles contains reviews of evening LMK – a unique artistic phenomenon: an attempt to recreate the Academy in St. Petersburg, which performed paraphrases favorite musical works of the poet. There is also a mention of the academy and staging of the play «Hireling» in Przemysl. The real achievement was staged operas M. Arkas «Catherine» in Stanislaviv theater, which is a detailed review. Only the Odessa Opera independent Ukraine boasts of having the repertoire of this opera, which was then performed by the amateur and is not much difficulty for performers.

Keywords: Shevchenkiana music, musical life in Western Ukraine during the German occupation, the music critic.

Анастасія Комлікова

ОСОБЛИВОСТІ ВТІЛЕННЯ ПАТРІОТИЧНОЇ ТЕМАТИКИ У РОК-ОПЕРІ Ю. ДЕРСЬКОГО «РОЗП'ЯТА ЮНІСТЬ»

Українська рок-опера – жанр молодий, не надто чисельний та багато у чому дискурсивний. Проте стабільний попит на твори цього напрямку у музично-драматичних театрах нашої країни дозволяє сміливо стверджувати, що вітчизняні рок-опери є *актуальними* і затребуваними у сучасному суспільстві. «Розп'ята юність» луганського композитора Юрія Дерського [4, с. 140–141] є однією з новинок у даному жанрі. Її